

Het bijbelse kernwoord zout

I. HET OUDE TESTAMENT

II. מֶלַח (ar. ملح, äg. aram. מלח APO 57 1, b. a. מלח, palm. Lidz. 309, j.-a. מלחא, chr. pal. מלח, syr. مَلْح; ass. mil'u; v. מלח II) i. p. מלח (nh. f. ZAW 28 146) — Salz, יַמ־הַמֶּלַח d. Salzmeer, s. ים. יַם־הַמֶּלַח d. Salztal, s. יַם־הַמֶּלַח d. Salzstadt, s. יַם־הַמֶּלַח I, יַם־הַמֶּלַח s. יַם־הַמֶּלַח eine Säule aus Salzstein, Salzfels Gn 19 26. Bezeichnung eines v. Fluche getroffenen Landes Dt 29 22 (vgl. Sir 39 23), deshalb: m. Salz bestreuen Ri 9 45; vgl. Zeph 2 9 (u. dazu Schwally, ZAW 10 189). Als nützliches Produkt Ez 47 11 (vgl. Sir 39 26); Mittel, d. Speise wohlschmeckend Hi 6 6, d. Wasser gesund zu machen 2K 2 20f.; Zutat beim Opfer Lv 2 13. Ez 43 24. מֶלַח נִירָיָה Nu 18 19. 2Ch 13 5 (vgl. Lv 2 13 u. Klost. n. Budde z. 1S 18 3) Salzbund, s. Dillm. zu Lv 2 13; Kraetzschmar, Bundesvorstellung 206f.; Rob. Sm., Sem. 1 252; Landb., Dat. 304f. u. Jirku, Materialien 13 ff.†

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; 16^e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse Concordantie (6^e herz.dr.). Zie onder I.A.a.

I.A.a. Betekenis van de tekstgegevens

Zout

- Gen.19:26; zoutmeer, -dal, -stad; -pilaar; vgl. Ez. 47:11
- Deut. 29:22: een door een vloek getroffen land
- Richt.9:45: met zout bestrooien; vgl. Zef. 2:9
- Als nuttig product middel om spijzen smakelijk te maken: Job 6:6; om water gezond te maken: 2

Kon.2:20v

- Als bijvoegsel bij een offer: Num. 18:19; Lev.2:13; 2 Kron.13:5; Ez.43:24
- Een pasgeborene met zout ingewreven; Ez. 16:4
- Zoutverbond: Num. 18:19; 2 Kron.13:5
- Zie ook Ezra 6:9; 7:22.

I.A.b Samenvatting + toepassing

1. Overbekend is het zgn. zoutmeer/ Dode Zee in het land Israël. ‘Deze bevindt zich tussen de Jordaanrivier in het oosten, de Arava vallei in het zuiden, en de bergen van Judea in het westen. De oppervlakte is 1020 km².... Het meer kreeg waarschijnlijk de naam Dode Zee omdat door de hoge concentratie van mineralen er geen direct zichtbare levende wezens in voorkomen (wel microscopisch).... De concentratie zout is met 33 % zo hoog, dat een mens er zonder moeite in blijft drijven...Het is het zoutste water op aarde....Veel van het zout slaat neer op de bodem van de zee. De grote zoutmassa die daardoor is ontstaan doet het waterpeil stijgen met zo'n 20 centimeter per jaar '(Wikipedia). Vgl. ook Ez.47:11.

De Bijbel (Gen.19) vertelt ons, dat hier oorspronkelijk twee steden hebben gelegen (Sodom en Gomorra).. Deze werden vanwege hun ongerechtigheden door God verwoest. Hij deed zwavel en vuur uit de hemel over die steden regenen en keerde ze om. Alleen Lot, de neef van Abraham en zijn beide dochters ontkwamen. Lots vrouw die aanvankelijk ook wegluchtte, keek om en werd een zoutpilaar (vs.26). Aangrijpend! In Deut.29 (vs.23) dreigt de Heere met eenzelfde straf, als Zijn volk het verbond des Heeren, de God van hun vaders, zullen verlaten en zich voor andere goden zullen neerbuigen (vs.25v).

Met andere woorden: de vernietiging van Sodom en Gomórra blijft een waarschuwend voorbeeld voor elk volk, voor u en mij, als wij blijven die we zijn en ons niet bekeren van onze boosheden.¹

In Richt. 9 gaat het vanaf vs. 42 over de strijd van Abimelech tegen Sichem. Hij verovert die stad, doodt al het volk, breekt de stad tot op de fundamenteën af en bezaait de ruïnes met zout (vs. 45). Het gaat mij er nu niet om het gruwelverhaal van deze Abimelech uitvoerig na te vertellen. Ik noem alleen het laatstgenoemde. Wat Abimelech met Sichem doet (de ruïnes van de stad met zout bezaaien) betekent een symbolische handeling waarmee tot uitdrukking wordt gebracht, dat deze plaats voor altijd tot een onvruchtbare, kale zandwoestijn wordt verklaard,²

In diezelfde lijn ligt ook de profetie van Zefanja (2:9) waar van Moab wordt gezegd, dat het zeker als Sodom zal zijn en van de kinderen Ammons als Gomórra, een netelheide, en een zoutgroeve, en een verwoesting tot in eeuwigheid.³

2. In het navolgende wil ik ook een aantal positieve zaken noemen van het zout, die in het OT worden genoemd. In Ez. 16:1vv bijv. lezen we, hoe de Heere Zijn volk Israël in Egypte⁴ heeft gevonden en opgeraapt als een te vondeling gelegd kind, een meisje: ongewenst en niet in tel. Het kind lag daar op het vlakke des velds, ten dode opgeschreven: haar navel was niet afgesneden; zij was niet met water gewassen en niet met zout ingewreven noch in doeken gewonden.

Het met zout inwrijven heeft waarschijnlijk niet de bedoeling om de huid harder te maken (zo Calvijn), maar om het tegen demonische invloeden te beschermen of als een symbolische handeling waarin de hoop op een sterke gezondheid van het kind tot uitdrukking werd gebracht (zie noot 4).

In één woord: een kind dat een toonbeeld is van meedogenloosheid en walgelijkheid. Maar toen Hij, de Heere voorbijkwam en dat kind zag, vertreden in haar bloed, riep Hij een en andermaal: Leef, leef! Hij breidde Zijn vleugel erover uit, sloot een verbond met haar. Het werd Zijn bruid. Daarna wies Hij het met water, spoelde haar bloed van haar af en zalfde het met olie. Hij kleepte haar met fijn linnen en versierde haar met sieraad.⁵

¹ In de afbeelding Lot en zijn beide dochters, vluchtend uit Sodom. Achter hen: de vrouw van Lot die omkijkt en een zoutpilaar wordt.

² Aldus het commentaar van Keil-Delitzsch op Richt.9:45: Thus Abimelech fought all that day against the city and took it; and having slain all the people therein, he destroyed the city and strewed salt upon it. Strewing the ruined city with salt, which only occurs here, was a symbolical act, signifying that the city was to be turned for ever into a barren salt desert. Salt ground is a barren desert (see [Job_39:6](#); [Psa_107:34](#)).

³ In het commentaar van Keil-Delitzsch lezen we: It shall happen to them as to Sodom and Gomorrhah. This simile was rendered a very natural one by the situation of the two lands in the neighbourhood of the Dead Sea. It affirms the utter destruction of the two tribes, as the appositional description shows. Their land is to become the possession of nettles, i.e., a place where nettles grow..., a place of salt-pits, like the southern coast of the Dead Sea, which abounds in rock-salt, and to which there is an allusion in the threat of Moses in [Deu_29:22](#)

⁴ De Kanttekeningen van de Statenvertaling zeggen van vers 6: ‘Dat is, de beginselen en de oorsprongen van uw voorgemelde handelingen zijn niet uit Abraham en Sara, van wie gij u beroemt afkomstig te wezen.’

Mogen wij in de heilige doop niet het symbool zien van het 'zoutverbond' (zie onder) dat de Heere in Zijn goedheid sluit met verloren zondaren. Zij worden evenals het vondelingetje van Ez.16 in en weg van bekering en geloof uit hun doodsstaat opgeraapt door de God van het verbond en tot Zijn bruid gemaakt.

3. Overigens is zout ook een nuttig product dat voor allerlei doeleinden wordt gebruikt, zoals ook nog steeds in onze tijd. Bijv. om spijzen smakelijk te maken. In Job 6:6 vergelijkt Job zijn ellendig levenslot o.a. met zoutloos/ laf eten waar hij bepaald geen vreugde aan beleeft.

Zout kan ook in een bepaald geval water gezond maken. Zo is het, als de profeet Elisa in Jericho komt, waar het water kwaad/ brak is met alle kwalijke gevolgen voor heel de regio. De profeet laat hem een nieuwe schaal met zout aanreiken. Dat zout gooit hij in de bron en het wordt van stonde aan drinkbaar. Zie 2 Kon.2:20vv. Vanzelfsprekend houdt dit niet in, dat het zout op zich zo'n gezond makende werking had. Het is veeleer een symbolische daad van de profeet waardoor er een wonder gebeurt, zodat het water op Gods bevel gezond wordt en niet meer schadelijk is voor de gezondheid. Het zout is van dit wonder het symbool.

4. Tenslotte.

a) Ook in de offerdienst in Jeruzalems tempel werd bij de offers vaak ook zout gebruikt. Als bijvoegsel bij een spijsoffer: Lev. 2:13; Ez. 43:24. In het dagelijks leven was zout het symbool van een verbond. Samen brood met zout eten was een teken van een onontbindbaar verdrag/ overeenkomst.⁶

Welnu, als de spijsoffers met zout gezouten moesten zijn, heette dat het zout des verbonds.⁷ Zout conserveert, bewaart voor verrotting en bederf. Zonder twijfel is daarmee tot uitdrukking gebracht, dat zo'n gezouten offer een bewijs mocht zijn van

1) een offer dat de Heere aangenaam kon zijn (smaakvol/ welriekend); en

⁵ Dr. A. Noordt zij schrijft in *Ezechiël* (Korte Verklaring; eerste deel; 3e druk; Kampen), blz.166;: 'De fellahs beweren, dat het kind daardoor sterker wordt...; het kan ook zijn uit religieuze overwegingen, om het kind door het zoutverbond aan de godheid te wijden of voor demonische invloeden te vrijwaren, gelijk nu nog in Perzië en Griekenland geschiedt.' In de commentaar van Keil-Delitzsch lezen we: After the washing, the body was rubbed with salt, according to a custom very widely spread in ancient times, and still met with here and there in the East (vid., *Hieron. ad h. l. Galen, de Sanit. i. 7; Troilo Reisebeschr. p. 721*); and that not merely for the purpose of making the skin drier and firmer, or of cleansing it more thoroughly, but probably from a regard to the virtue of salt as a protection from putrefaction (verrotting?), "to express in a symbolical manner a hope and desire for the vigorous health of the child" (Hitzig and Hävernick).'

⁶ Uit ISBE (E-sword) ad covenant of salt: 'As salt was regarded as a necessary ingredient of the daily food, and so of all sacrifices offered to Yahweh ([Lev 2:13](#)), it became an easy step to the very close connection between salt and covenant-making. When men ate together they became friends. Compare the Arabic expression, "There is salt between us"; "He has eaten of my salt," which means partaking of hospitality which cemented friendship; compare "eat the salt of the palace" ([Ezr 4:14](#)). Covenants were generally confirmed by sacrificial meals and salt was always present. Since, too, salt is a preservative, it would easily become symbolic of an enduring covenant. So offerings to Yahweh were to be by a statute forever, "a covenant of salt for ever before Yahweh" ([Num 18:19](#)). David received his kingdom forever from Yahweh by a "covenant of salt" ([2Ch 13:5](#)). In the light of these conceptions the remark of our Lord becomes the more significant: "Have salt in yourselves, and be at peace one with another" ([Mar 9:50](#)).

⁷ Zie ook Ezra 6:9; 7:22 over het gebruik van zout in de tempel.

2) een bewijs van onopgeefbare waarachtigheid van zelfovergave aan de Heere van de kant van de offeraar, zonder onreinheid en hypocrisie.

Zo was het ook een teken van het verbond dat van geen wankelen weet, waar zowel de Heere als Gods kind voor instaan. Vgl. Jes.54:10.

b) Ook in Num. 18:19 en 2 Kron.13:5 wordt gesproken over Gods zoutverbond. Alle hefoffers der heilige dingen, door de Israëlieten ten offer aan de Heere gegeven, zijn gegeven aan de priesters en aan hun zonen en dochters tot een eeuwige inzet; het zal een eeuwig zoutverbond zijn voor het aangezicht des Heeren, voor u en uw zaad met u (Num. 18:19). Dat wil zeggen: er mag niet van afgeweken worden; het is iets blijvends. In 2 Kron. 13:5 is het Abia die Jerobeam laat weten, dat de Heere, Israels God het koninkrijk over Israël voorgoed aan David gegeven heeft, aan hem en aan zijn zonen, een zoutverbond (zie Num.18:19). Abia zegt hier in feite, dat alleen Davids huis legitiem is. Gods zoutverbond met David wil zeggen: een verbond dat blijft.

II. HET NIEUWE TESTAMENT

II.A Het Griekse woord voor zout in het NT is ἅλας/ ἅλς

II.A.a Tekstgegevens/ korte omschrijvingen (o.a.volgens Trommius)

- Gij zijt het zout der aarde (Matth. 5:13a)
- Indien nu het zout smakeloos wordt, waarmee het zal gezouten worden...(Matth. 5:13b)
- ...En iedere offerande zal met zout gezouten worden (Mark.9:49b)
- Het zout is goed, maar indien het zout onzout wordt, waarmee zult gij dat smakelijk maken? Hebt zout in uzelf en houdt vrede onder elkaar (Mark. 9:50)
- Het zout is goed; maar indien het zout smakeloos geworden is, waarmee zal het smakelijk gemaakt worden? (Luk. 14:34)
- Uw woord zij te allen tijde in aangenaamheid, met zout besprengd.. (Kol.4:6a)

II.A.b Samenvatting + toepassing

1. En iedere offerande zal met zout gezouten worden (Mark.9:49b). Vgl. Lev. 2:13. Zie boven. Jezus waarschuwt in het tekstverband (Mark. 9:41vv) voor ergernis. Wie zich daaraan schuldig maakt, komt in aanmerking voor het onuitblusselijk vuur (de Gehenna/ hel). Maar er zijn gelukkig ook drie zaken (het Woord Gods, de krachtige werking van de heilige Geest, kruis en vervolging) waardoor elke gelovige als door vuur gezuiverd wordt en als een geestelijke offerande God wordt opgeofferd, zoals oudtijds de offers met zout moesten bereid worden en door vuur geofferd.⁸

De perikoop eindigt met de opwekking om zout in zichzelf te hebben en vrede onder elkaar te houden. Vgl. Mark. 9:50; Jak. 3:12.

⁸ Zo ongeveer de Kanttekeningen van de Statenvertaling. Vers 49 van Mark.9 is moeilijk verklaarbaar. Het tweede deel van vs .49 wordt vaak weggelaten (vs.50 kan ook wel los van dit vers direct na vs.48 gelezen worden). Maar Jezus kan ook Lev.2:13 in Zijn gedachten hebben gehad. Zout en vuur worden in vs.49 van Mark. 9 dan in overdrachtelijke zin gebruikt. Ieder zal met vuur gezouten worden = wij komen allen in het oordeel (zie de voorgaande verzen). Maar de gelovigen worden ook door vuur (= van vervolging en beproeving) als een offer met zout gezouten (ter reiniging).

2. In de Bergrede noemt Jezus Zijn discipelen het zout der aarde. Zij zijn het licht der wereld, een kaars op een kandelaar. En ze zijn ook zout der aarde. Daarmee is hun instelling en tevens hun roeping aangegeven. Zie Matth. 5:13; Mark. 9:41vv. Jezus' volgelingen mogen smaak aanbrengen in het samenleven van mensen; vrede onder elkaar. Zij doen dat in een hartig gesprek, in een pittig woord bij een conversatie van hart tot hart. Dat kan toch immers iets goed uitrichten. Ook zijn volgelingen van Jezus door hun inbreng in alle levensverbanden verderfwerend bezig. Als zij zich verre houden van elke vorm van sportverdwazing en verafgoding van sporthelden. Als zij protesteren tegen het kwaad dat de fundamenteën van het leven aantast in abortusklinieken en euthanasiepraktijken. Volgelingen van Jezus voeren waar dan ook een strijd voor gerechtigheid op aarde. We lezen van de rechtvaardige Lot in Sodom, dat hij vermoeid was van de ontuchtige wandel der gruwelijke mensen en zijn ziel kwelde door het zien en horen van hun ongerechte werken (2 Petr. 2:7v).

Van Monica, de moeder van Augustinus wordt verteld, dat zij mensen in haar gemeente die met elkaar overhoop lagen, vaak met elkaar wist te verzoenen. Hoe zij dat deed? Zij stapte naar één van beiden toe, bracht het gesprek op de ander en vertelde van die ander voorts zoveel goede dingen, dat alle kwaadwillige gedachten verdwenen. Dat deed zij dan vervolgens ook bij de andere ruziemakende partij. En het gevolg was niet zelden, dat die twee weer goede gedachten van elkaar kregen en fiducia kregen in elkaar. Heb zout in uzelf en houdt vrede onder elkaar.

Maar het zout kan ook onzout (smakeloos/ laf) worden. Zie Mark. 9:50. Als het 'op een hoopje op de grond gestrooid is en zijn smaak verloren heeft. Zo iets ziet men in Syrië en Palestina als het meest waardeloos ding dat men zich kan indenken.'⁹ Niemand heeft er meer iets aan. Het deugt nergens meer toe. Er is geen kruid tegen gewassen. Men kan er niets mee op het land, zelfs niet op de mesthoop (Luk.14:35). Het moet buiten geworpen worden; daar wordt het door de mensen vertrappt. (Matth. 5:13b).

Daarom: Hebt zout in uzelf en houdt vrede onder elkaar. Het tegenovergestelde daarvan is: ruziemaken, overhoop liggen met iedereen. Ik kan ook zeggen: Iedereen naar beneden praten (Gr.katalalein) om zelf op de troon te zitten.

Daarom roept ook de apostel Paulus ons op in Kol. 4:6a: Uw woord zij te allen tijde in aangenaamheid, met zout besprengd, opdat gij moogt weten, hoe gij een iegelijk moet antwoorden. Spreek een hartig woordje mee in een gesprek waarin het gaat om de zin van het leven. Wees een wegwijzer voor hen die in het duister dwalen.

Spreek van uw Heiland en laat uw woord een woord zijn in aangenaamheid, charmant, beminnelijk, aantrekkelijk en aanlokkelijk. Hartig en smakelijk en verderfwerend als het zout. Geen laffe, maar pittige, gekruide taal.

Weet ook, hoe u ieder moet antwoorden. Woorden zijn ook soms zo goedkoop. Spreek altijd een woord op zijn tijd en op een goede wijze. Vgl. Pred. 8:5b. De wijze kent zijn tijd en wijze.¹⁰ Geen woorden te pas en te onpas. Zo van: de waarheid mag altijd gezegd worden. Laten uw woorden er niet op gericht zijn om anderen te vangen of te manipuleren. 'Weest altijd bereid

⁹ Aldus Robertsons's Word Pictures in Bible Works bij Matth.5:13.

¹⁰ Gr. 'en chariti' = in aangenaamheid; Eng: 'gracious'. Vgl. Luk. 4:22. Gr. 'halas' = zout. Gr. 'artuoo' = bereiden, kruiden. Te denken is ook aan de offers in de tempel die gezouten waren (Lev.2: 13). Gr. 'apokrinomai' = antwoorden.

tot verantwoording aan een ieder die u rekenschap afeist van de hoop die in u is, met zachtmoedigheid en vreze' (1 Petr.3:15).¹¹

¹¹ In deze voordracht is gebruik gemaakt van 1. Gesenius' *Hebr. und Aram. Handwörterbuch*; 16^e Aufl. 1915, s.v. 2 ; מלח. Trommius' *concordantie*, s.v. zout 3. Woordenboek ISBE = Internat. Standard Bible Encyclopedie in E-sword, s.v. covenant of salt 4. Robertson's Word Pictures in Bible Works ad teksten NT 5. E-sword (comm. M. Henri/ Keil-Delitzsch) 6. Kanttekeningen Statenvertaling; 6. Dr. A. Noordzij, *Ezechiël* (Korte Verklaring; eerste deel; 3e druk; Kampen).